

СКАРБИ: МОЛОДІЖНА СЕРІЯ

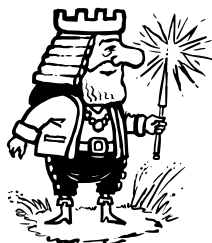
MARIA KONOPNICKA

*O krasnoludkach
i o sierotce
Marysi*

МАРІЯ КОНОПНИЦЬКА

*Про
краснолюдків
і сирітку
Марисю*

*Переклад з польської
Лариси Андрієвської*

Київ
“ЗНАННЯ”

*Хто з вас вірить, хто не вірить, —
То не байка і не чутка.
Я кажу відверто й щиро:
Є у світі краснолюдки!*

*Цей народець отакенький —
З насінинки гарбузяні.
Знайте, це не відсебеньки, —
Поцікавтеся ще в няні.*

*В бідній хижці чи в палаці,
Під запічком чи в комірці,
Краснолюдки угніздяться
В будь-якій затишній нірці.*

*Мостяться у кожній шпарці
Їх повсюди можна стріти.
Часом юшку куховарці
Допоможуть наварити...*

*Часом цуплять дві-три шкварки
Або цукру скількимога.
Часом позбирають шпарко
Всі крушинки з підлоги.*

*Часом коням зроблять ласку —
Заплетуть шовкові гриви,
Часом дітям кажуть казку.
Що за чудо! Справжнє диво!*

*Влізуть попід кожну стріху,
Що і оком не змигнути.
Наче тіні, спритні й тихі
Ці маленькі шалапути!*

*

*Хай би там яка погудка, —
Десь їх хвалять, десь їх ганять —
Є у світі краснолюдки!
Запитайте лиш у няні.*

Як придворний літописець короля Лелітка розпізнавав весну

I

Зима була така тяжка й довга, що милостивий Лелітко, король краснолюdekів, примерз до свого трону. Його сиву бороду посріблив іній, на вусах повисли крижані бурульки, брови наїжилися від паморозі, стали грізні й суворі. В короні замість перлин іскрилися краплинки замерзлої роси, а пара з його віддиху осідала інеєм на кришталевих стінах скельного грота. Вірно-піддані короля, меткі краснолюdekи, кутались, як могли, у свої червоні плащі та великі каптурі. Деякі зладили собі шубки й курточки із брунатного та зеленого моху, назбираного в бору ще восени, з шишок, із кори дерев, із білячого пуху й навіть із пір'я, яке погубили птахи, відлітаючи за море.

Проте король Лелітко не міг вбиратися так убого і так по-простацькому. Він і взимку, й улітку мусив зодягати пурпурові шати, які споконвіку слугували королям краснолюdekів, а тому вже добряче витерлись, і крізь дірочки свистав вітер. Ці шати й за крапчих часів не надто гріли, бо виткано їх було з пряжі отих червоних павучків, що навесні сновигають по грядках. А завтовшки були заледь із макову пелюстку.

Тож тремтів король, аж жижки трусилися, час від часу разу хухаючи в долоні, які так задубіли, що він уже й берла* не годен був утримати.

У кришталевому палаці вогню, як відомо, розкладати не можна. Яке там! Ще б усе потріскалось — і паркет, і стіни.

Оце й шукав король Лелітко тепла у виблиску золота й срібла, в полум'ї діамантів — великих, наче жайворонові яйця, шукав його у веселках, які запалював промінчик денного світла на кришталевих стінах тронної зали, в іскрах, що летіли від довгих мечів, якими вимахували мужні краснолюдки, як із природженої хоробрості, так і задля того, щоб зігрітись. Однак тепла усе це давало дуже мало, так мало, що бідолашний старий король цокотів рештками зубів і з великим нетерпінням чекав весни.

— Трутнику, — мовить він до одного з придворних, — слуго мій вірний! Визирни-но на світ, чи, бува, не йде весна.

А Трутник уклінно відповідає королеві:

— Володарю! Пора моя прийде, коли кропива під селянським парканом зазеленіє. А до того ще далеко!..

Покивав король головою, а за мить знову подає знак і мовить:

— Синичко! А може, ти виглянув би?

Однак Синичці теж не кортіло виставляти носа на мороз. Отож він і відказує:

— Володарю! Пора моя прийде, коли трясогузка застрекоче. А до того ще далеко!..

Помовчав король трохи, а що йому жорстокий мороз дошкуляв, то знову подає знак і мовить:

— Сонечко, слуго мій! А чи ти не глянув би?

Однак і Сонечко не поспішав на мороз та завірюху. Він також уклонився і сказав:

— Володарю мій! Пора моя прийде, аж коли під опалим листком снула мушка збудиться. А до того ще ой як далеко!..

* Берло — скіпетр правителя.

Король звів бороду на груди й зітхнув. Від того зітхання насунула така снігова імла, що за мить у гроті вже годі було бодай щось розгледіти.

Так минуло два тижні, аж одного ранку зробилось якось ясніше, а з крижаних бурульок на королівській бороді почала скрапувати вода. Сніг у волоссі теж почав танути, з королівських брів облетіли торочки паморозі, а замерзлі краплинки скотилися по обвислих вусах, наче сльози. Тут-таки почав опадати іній зі стін. Лід репав на них із потужним гуркотом — немов Вісла* скресла. А в кімнаті стало так вогко, що всі придворні разом із королем пчихали, мов із мортири** стріляли.

Варто сказати, що краснолюдки мають чималенькі носи. Сам їхній народ невеличкий: як угледить краснолюдок людський черевик, то стане як укупаний, рота роззявить і чудується — бо гадає, що це ратуша. А бува, як до курника залізе, то все запитує: «Що ж це за місто таке, і чи далеко до його околиць?» А якщо часом упаде в глиняну квартиру, то верещить: «Рятуйте! Я тону в криниці!»

Така-от малеча.

Проте носи вони мають на славу, що й дякові кращого до тютюну не треба. Пчихають, аж земля двигтять, бажаючи своєму королеві доброго здоров'я.

Тим часом їхав селянин до лісу по дрова. Почув це чхання й каже:

— Ого-го, як гримає! Це зима скрутила собі в'язи! — бо подумав, що то весняний грім.

Одразу конем до корчми завернув, щоб гріш на дрова не марнувати, і просидів там до вечора, під-

* Вісла — найбільша польська річка, оспівана в піснях, легендах і казках. Є для поляків тим, чим є для українців Дніпро.

** Мортира — артилерійська зброя з коротким стволом, яку застосовували для руйнування винятково міцних оборонних споруд. Була на озброєнні від XV аж до XX століття.

раховуючи й міркуючи — коли до якої роботи братись, аби йому на все часу стало.

Тим часом відлига щасливо тривала. І вже проти полудня у всіх краснолюdekів порозмерзалися вуса. Почали вони тоді радитися: кого б то на землю вислати, щоб упевнитися — чи насправді весна прийшла. Аж тут король Лелітко вдарив об землю берлом зі щирого золота й мовив:

— А нехай наш учений літописець Теревенько-Венько піде гляне, чи справді весна прийшла.

— Мудре королівське слово! — загомоніли краснолюдки, й усі погляди звернулися до вченого Теревенька.

Той, як і завжди, сидів над грубезною книгою, до якої записував усе, що від найдавніших часів траплялось у державі краснолюdekів: звідки вони взяли і яких мали королів, які провадили війни і як їм у тих війнах щастило. Що бачив, що чув — то все правдиво вписував, а чого не бачив і не чув — то так вдало вигадував, що над його книгою усім душа співала. Саме він найперший довів, що краснолюдки, заледве з долоню на зріст, насправді є велетами. Це вони, мовляв, лише коцюрбляться, аби менше сукна йшло на курточки та плащі, бо ж тепер страшенна дорожнеча.

Краснолюдки так пишалися своїм літописцем, що хто з них лишень яке зілля вгледить, то враз йому вінок плете й на голову вкладає. Оце врешті-решт ті вінки геть повитирали йому ріденьке волосся, і зробився він лисий як коліно.

II

Теревенько-Венько мерщій узявся готуватись у дорогу. Наповнив свого каламаря найчорнішим чорнилом, відтак підстругав велике гусяче перо, таке важке, що він мусив його, мов рушницю, нести на плечі. Свої велетенські книги припасував до плечей, підперезався, насунув каптура на голову, натяг постолу на ноги, закурив довгу люльку — і вже був готовий до мандрівки.

Вірні товариші почали сердечно прощатися з ученим Теревеньком, бо хто знає, чи не трапиться з ним на землі якась прикра пригода і чи вони ще побачаться з ним колись. Милостивий король Лелітко хотів його обійняти, бо дуже шанував Теревенька за вченість, однак не зміг зрушитися з місця: шати геть примерзли до трону. Він лише схилив зі свого престолу золоте берло над ученим мужем, а коли той цілував ясновельможну руку, королівським обличчям збігло кілька ясних перлинок, із брязкотом упавши на кришталеву підлогу. Були це замерзлі сльози доброго короля. Миттю схопив їх скарбник держави Грошик і, вклавши перлини до коштовної скриньки, відніс до скарбниці.

Увесь день дерся вгору вчений муж Теревенько, аж поки вибрався із грота на землю. Дорога була стрімка, оплетена корінням правічних дубів. Уламки скель, щирець і каміння котилися йому з-під ніг і з глухим гуркотом летіли кудись на дно прірви. Замерзлі водоспади світилися, мов крижані шиби, а вчений мандрівник ковзав по них у своїх постолах і тільки з великими зусиллями міг посуватися вгору.

До того ж, вирушив він у дорогу без жодних харчів, бо, двигаючи грубезні книги, великий каламар і велике перо, нічого більше прихопити вже не міг.